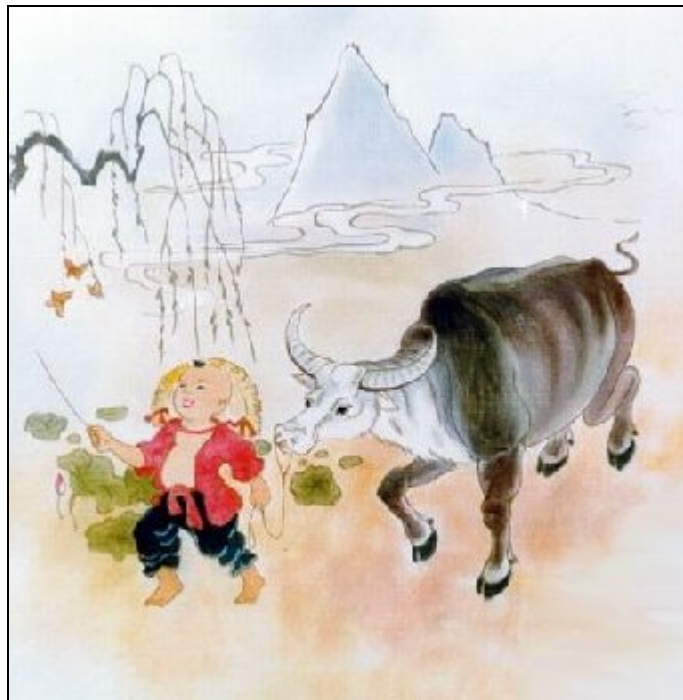

TRANH CHĂN TRÂU THÌỀN TÔNG

Soạn giả:

Tâm Minh Ngô Tăng Giao

(dịch và chuyển thơ)

*** 2008 ***

* Soạn giả không giữ bản quyền.
* Xin tùy duyên phổ biến
dưới bất kỳ hình thức nào.

LỜI NÓI ĐẦU

VỀ TRANH CHẶN TRÂU THIỀN TÔNG

Vào thế kỷ thứ 12, thiền sư QUÁCH AM (Kakuan) dựa vào các bản luận cũ của tiền nhân rồi họa “Mười Bức Tranh Chặn Trâu” miêu tả các bậc tiếm ngộ rất nổi danh gọi là “Thập Mục Ngưu Đồ”. Ngài cũng viết mười bài tụng bằng thơ tứ tuyệt kèm với lời bàn bằng văn xuôi. Bộ tranh của ngài thuần chất Thiền, sâu sắc hơn các bộ tranh của các bậc tiền bối và từ đây trở thành nguồn cảm hứng sâu xa cho các thế hệ sau này phỏng theo đó mà vẽ thêm nhiều bức họa khác.

Đề tài chung của các loại “*Tranh Chặn Trâu Thiền Tông*” là đường lối tu tập để “điều tâm”, để “luyện tâm”. Tâm ở đây được tượng trưng là con trâu.

Tranh có loại vẽ con trâu trắng, có loại vẽ con trâu đen. Tuy nhiên loại tranh vẽ con trâu trắng thời hiếm hoi. Loại tranh vẽ trâu đen được ưa chuộng nhiều hơn vì nét vẽ được coi là “rắn rỏi, mộc mạc, gần cuộc sống”. Dầu trắng hay đen, con trâu thiền tông đều giữ nguyên vẹn một màu lông qua các giai đoạn biến chuyển. Đó là phép tu “*đốn*”. Đốn giáo dạy rằng người ta thành Phật là thành ở nội tâm, “hoát nhiên” mà thành, không phải thành lần hồi. Đốn giáo, chủ trương thấy được “*tính*” là tức khắc thành Phật, “*tại đây và ngay ở giây phút này*”. Mười con trâu biểu hiện cho những bước tuần tự trong sự chứng ngộ “*bản lai diện mục*” tức “*gương mặt xưa nay*”. Ngộ được bản tính thanh tịnh sẵn có từ vô thủy của con người. Bản tính này vì bị vô minh, ái nghiệp... che mờ nên tạm thời không thấy được nó. Đây là thực tính, hay Phật tính.

Tuy nhiên, pháp môn nào cũng có tu và có chứng. Chứng là một biến cố đột ngột, ngoài thời gian. Trước khi được đốn ngộ phải lần hồi trải qua nhiều đoạn đường tu rất gay go. Hay nói một cách khác: tu thì “*tiệm*” mà chứng thì “*đốn*”.

Tranh Chăn Trâu Thiên Tông gồm mười bức như sau:

Tranh 1. *Tim trâu* (tầm ngư): Vẽ một chú mục đồng đi tìm trâu giữa cỏ mọc hoang vu, rừng rậm, sông ngòi, nẻo dọc đường ngang, có tiếng ve kêu rộn rã đêm hôm. Chú mệt mỏi, suy nhược.

Tranh 2. *Thấy dấu* (kiến tích): Rồi chú thấy dấu chân trâu dọc bờ sông, dưới cây, trong cỏ rậm và trong núi non xa vời.

Tranh 3. *Thấy trâu* (kiến ngư): Nghe chim hót. Gió mát. Trời ấm. Rồi chú thấy thân trâu. Thì ra trâu có trốn đâu mà vẫn đứng đó một mình, tự thuở nào, đôi sừng lấm liệt, mũi đụng trời cao.

Tranh 4. *Bắt được trâu* (đắc ngư): Rồi chú bắt được trâu. Nó chống chọi mãnh liệt. Nó chạy lên vùng cao, trốn xuống lũng thấp.

Tranh 5. *Chăn trâu* (mục ngư): Rồi chú xỏ mũi trâu bằng dây, đập đánh bằng roi, canh chừng, quyết tâm để chiến thắng. Chăn dắt, rèn luyện lần lần thời trâu thuần tánh, phục tùng, đi theo chú.

Tranh 6. *Cưỡi trâu về nhà* (kỵ ngư quy gia): Rồi chú leo lên lưng trâu, cưỡi trâu về nhà, thổi sáo, hát líu lo, tay gõ nhịp, trong lòng vui vẻ. Cưỡi trâu về nhà là cưỡi Tâm về chỗ ban sơ.

Lần lượt qua sáu bức tranh nói trên, ta thấy khoảng cách giữa trâu và chú chăn trâu cứ dần dần được thu ngắn lại mãi cho đến rốt cuộc chú chăn trâu leo lên ngòi hẫng trên lưng trâu. Trâu với người nhập làm một. Cho nên nếu ta hỏi rằng Tâm ở đâu chẳng khác nào hỏi trâu ở đâu trong khi chính ta đang cưỡi trên lưng trâu. Đây quả là giai đoạn “sai Tâm đi bắt Tâm”. Ta đã đuổi bắt Tâm khắp đó đây, rốt cuộc mới nhận ra rằng Tâm ở nơi ta, ta chỉ cần dừng bước lại là nó hiện nguyên hình ngay trước mắt.

Tranh 7. *Quên trâu* (vong ngư tồn nhân): Quên trâu còn người. Về nhà, chú ngồi nghĩ ngợi thành thơ. Trâu cũng ngồi nghĩ. Roi và dây đem cất đi, không cần dùng nữa. Rồi trong hình không còn trâu. Thấy Tâm không thật thì Tâm dứt: trâu quên.

Tranh 8. *Cả trâu và người đều quên* (nhân ngư câu vong): Sau đó thời roi, dây, trâu và cả người đều không còn. Thấy người không thật thì người quên nốt. Người và trâu đều quên, thì tự lòng đất đồng mãnh vọt lên mặt trời huệ: tượng trưng bằng cái vòng tròn Viên Giác. Đó là Tâm vô Tâm. “Biết cái Tâm là không Tâm, ấy là hiểu suốt đạo Phật”.

Tranh 9. *Về nguồn* (phản bản hoàn nguyên): Trở về nguồn cội. Vẽ cảnh lá rụng về cội, nước chảy về nguồn. Thiền cho rằng vô Tâm chưa phải là đạo, mà còn phải qua một quan ái nữa đó là “trở về với trời đất”, với Pháp giới, với muôn sinh, với nguồn sống vô tận ở trong ta và ở ngoài ta.

Tranh 10. *Trong cõi nhân gian* (nhập triển thùy thủ): Thống tay vào chợ. Vẽ một nhà sư “trở về với thế tục”, trộn lẫn vào cát bụi trong cõi nhân gian không thấy là bùn nhơ nữa, mà chỉ còn là một diêu dụng, như bao nhiêu diêu dụng khác. Trở về với thế tục là trở về với cái Tâm bình thường. Thiền dạy: “Bình thường Tâm thị đạo”. Cho nên vị sư thống tay đi vào chợ, tay ôm bầu nước, tay chống gậy tre, đánh bạn với bọm nhậu và phường thọc huyết heo – “tụi nó và thầy đều là Phật cả mà”. Đó là vô trụ Niết Bàn.

Lời tiếng Anh và mười bức tranh trong tài liệu này được trích dẫn từ phần “10 bulls by Kakuan” trong cuốn “*Zen Flesh, Zen Bones*” (Thiền cốt, Thiền nhục) sưu tập bởi NYOGEN SENZAKI and PAUL REPS (*Anchor Books, 1989*). Mười bức tranh là tác phẩm đẹp chân phương, đầy ý nghĩa và rất cổ kính, in bằng mộc bản của nghệ nhân mộc bản rất lừng danh là TOMIKICHIRO TOKURIKI. Tranh chăn trâu của ông đẹp chẳng thua gì tranh gốc của thiền sư QUÁCH AM. Soạn giả đã chuyển dịch tài liệu trên sang Việt ngữ rồi chuyển thành thể thơ “lục bát”.

Riêng mười bài “Thơ tụng tranh chăn trâu” của thiền sư QUÁCH AM thời soạn giả sau khi chuyển dịch thành thể thơ “tứ tuyệt” theo như nguyên bản đã chuyển thêm thành thể thơ “lục bát”. Mục đích chuyển thơ “lục bát” là để cho người đọc dễ nhớ, dễ thuộc những ý nghĩa thâm sâu của tranh Thiền.

Tâm Minh Ngô Tăng Giao

10 BULLS BY KAKUAN

1. The Search for the Bull

*In the pasture of this world, I endlessly push aside the tall grasses
in search of the bull.
Following unnamed rivers, lost upon the interpenetrating paths of
distant mountains,
My strength failing and my vitality exhausted, I cannot find the bull.
I only hear the locusts chirring through the forest at night.*

Comment: The bull never has been lost. What need is there to search? Only because of separation from my true nature, I fail to find him. In the confusion of the senses I lose even his tracks. Far from home, I see many crossroads, but which way is the right one I know not. Greed and fear, good and bad, entangle me.

10 TRÂU CỦA THIÊN SƯ QUÁCH AM

1. Tìm Trâu.

*Trong cánh đồng cỏ của cõi nhân gian này, ta liên tục vén cỏ cao
qua bên để tìm trâu.
Theo những dòng sông vô danh, lạc lõng vào những lối mòn giăng
mắc trong những rặng núi xa xăm,
Sức ta đã suy nhược và sinh lực ta kiệt quệ, ta chưa tìm thấy
được trâu.
Ta chỉ nghe thấy tiếng ve kêu vang trong rừng lúc đêm hôm.*

Lời Bàn: Con trâu chưa bao giờ bị thất lạc cả. Đâu cần phải kiếm tìm làm chi? Chỉ vì ta rời khỏi chân tính của mình, nên ta không tìm thấy nó. Trong sự mê loạn của các giác quan mà ta mất cả những dấu tích của nó. Ở phía xa căn nhà, ta thấy nhiều nẻo đường chằng chịt, nhưng nẻo nào là con đường chính xác thì ta không hay biết. Lòng tham lam và sự hãi sợ, cái tốt và cái xấu, làm ta bối rối.

1 – TÌM TRÂU

*Trong đồng cỏ cõi nhân gian
Ta liên tục vén cỏ làn qua bên
Quyết tìm Trâu, trí vững bền
Ta theo những nhánh sông hiền vô danh
Lạc vào bao nẻo loanh quanh
Lối mòn giăng mắc núi xanh xa vời
Sức suy nhược, thân rã rời
Bóng Trâu nào thấy tấm hơi trong vùng
Chỉ nghe vọng giữa mông lung
Ve kêu rả rích khắp rừng đêm nay.*

尋牛

2. Discovering the Footprints

*Along the riverbank under the trees, I discover footprints!
Even under the fragrant grass I see his prints.
Deep in remote mountains they are found.
These traces no more can be hidden than one's nose, looking
heavenward.*

Comment: Understanding the teaching, I see the footprints of the bull. Then I learn that, just as many utensils are made from one metal, so too are myriad entities made of the fabric of self. Unless I discriminate, how will I perceive the true from the untrue? Not yet having entered the gate, nevertheless I have discerned the path.

2. Khám Phá Ra Vết Chân

*Dọc theo bờ sông dưới những tàn cây, ta khám phá ra những dấu
chân!
Ngay cả dưới đám cỏ thơm hương ta trông thấy những dấu in của
nó.
Sâu thẳm trong những rặng núi xa vời cũng thấy những vết tích
đó.
Những dấu vết này không còn có thể bị che khuất được nữa như
mũi ngược nhìn lên phía bầu trời.*

Lời Bàn: Thông hiểu được lời giáo huấn, ta thấy ra những dấu chân của trâu. Rồi ta hay biết rằng, tương tự như muôn vạn đồ dùng được chế tạo từ một thứ kim loại, thời cũng như vậy mà vô số thực thể đều do ngã cấu tạo ra. Trừ phi ta phân tách sự khác biệt, nếu không thì làm sao ta nhận thức được thật và giả? Khi còn chưa lọt vào được trong cửa, tất nhiên ta phải nhận rõ cho ra con đường.

2 – THẤY DẤU

Dọc bờ sông, dưới tàn cây
Ta nhìn ra dấu chân đây ở quanh
Và ngay dưới đám cỏ mảnh
Dấu chân cũng hiện rành rành rõ thêm
Thẳm sâu rặng núi trong miền
Vết chân Trâu cũng thấy liền lộ ra
Khó mà che khuất mắt ta
Như là mũi ngược trời xa ngóng nhìn.

見跡

3. Perceiving the Bull

*I hear the song of the nightingale.
The sun is warm, the wind is mild, willows are green along the
shore,
Here no bull can hide!
What artist can draw that massive head, those majestic horns?*

Comment: When one hears the voice, one can sense its source. As soon as the six senses merge, the gate is entered. Wherever one enters one sees the head of the bull! This unity is like salt in water, like color in dyestuff. The slightest thing is not apart from self.

3. Thấy Trâu

*Ta nghe thấy giọng hót của chim họa mi.
Vàng dương ấm áp, gió làn êm dịu, hàng liễu xanh tươi dọc theo
bờ sông,
Tại đây không trâu nào có thể ẩn núp được!
Họa sĩ nào có thể vẽ được cái đầu to lớn đó, cặp sừng oai nghiêm
kia?*

Lời Bàn: Khi người ta nghe thấy thanh âm, người ta có thể nhận thức ra được nguồn gốc của nó. Ngay khi sáu căn hợp nhất, là đã nhập vào cửa rồi. Nhập vào trong bất cứ nơi nào người ta cũng nhìn thấy cái đầu của trâu! Sự hội nhập này giống như muối trong nước, như màu sắc trong thuốc nhuộm. Vật mỏng mảnh nhất cũng không tách riêng ra khỏi bản ngã.

3 - THẤY TRÂU

Họa mi vắng tiếng hót lên
Vàng dương ấm áp, gió êm dịu dàng
Liều xanh bờ suối giếng hàng
Trâu nào có thể ẩn tàng nơi đây!
Nào ai vẽ được khéo tay
Đầu kia to lớn, sừng này oai nghi?

見牛

4. Catching the Bull

*I seize him with a terrific struggle.
His great will and power are inexhaustible.
He charges to the high plateau far above the cloud-mists,
Or in an impenetrable ravine he stands.*

Comment: He dwelt in the forest a long time, but I caught him today! Infatuation for scenery interferes with his direction. Longing for sweeter grass, he wanders away. His mind still is stubborn and unbridled. If I wish him to submit, I must raise my whip.

4. Bắt Được Trâu

*Ta tóm bắt được nó sau một cuộc chống chọi khủng khiếp.
Ý chí và sức lực mạnh mẽ của nó thời vô cùng tận.
Nó vùng leo lên cao nguyên mây mù xa khuất,
Hoặc đứng dưới lũng sâu không có đường vào.*

Lời Bàn: Nó trú ngụ ở trong rừng một thời gian đã lâu, nhưng ta đã bắt được nó ngày hôm nay! Sự mê đắm phong cảnh đã ảnh hưởng tới phương hướng của nó. Vì khao khát cỏ thơm ngon hơn, nó lang thang đi lạc. Tâm của nó vẫn còn ương ngạnh và không chịu bị kiềm chế. Nếu ta muốn nó phục tùng, ta phải giơ roi của ta lên.

4 - BẮT ĐƯỢC TRÂU

Sau hồi chiến đấu gớm ghê
Ta nay tóm bắt Trâu kia được rồi
Trâu mang ý chí tuyệt vời
Lại thêm sức lực Trâu thời vô song
Leo cao Trâu cứ vẫy vùng
Lên cao nguyên khuất mấy tầng mây che
Hay là xuống đứng dưới khe
Lũng sâu thăm thẳm có chi đường vào.

得牛

5. Taming the Bull

*The whip and rope are necessary,
Else he might stray off down some dusty road.
Being well trained, he becomes naturally gentle.
Then, unfettered, he obeys his master.*

Comment: When one thought arises, another thought follows. When the first thought springs from enlightenment, all subsequent thoughts are true. Through delusion, one makes everything untrue. Delusion is not caused by objectivity; it is the result of subjectivity. Hold the nose-ring tight and do not allow even a doubt.

5. Chăn Trâu

*Roi và dây thò cần thiết,
Nếu không thế thì nó có thể đi lạc xuống vại con đường bụi bặm
nào đó.
Được rèn luyện kỹ càng, thì nó tự nhiên trở nên hiền lành.
Rồi khi, không bị buộc ràng, nó phục tùng chủ của nó.*

Lời Bàn: Khi một tư tưởng khởi lên thì tư tưởng khác tiếp theo sau. Khi tư tưởng đầu phát sinh từ giác ngộ, những tư tưởng kế tiếp sau thò chân thật. Do ảo tưởng, người ta khiến cho mọi vật trở nên không thật. Ảo tưởng không do tính khách quan vô tư tạo ra; nó là hệ quả của chủ quan. Hãy nắm lấy cái dây xô mũi cho chặt và không nên hồ nghi chút gì.

5 – CHĂN TRÂU

Roi và dây cần thiết sao
Kéo thân Trâu lại vẫn lao tới bờ
Xuống nơi bụi bặm mù trời
Lạc đường, lạc nẻo vào nơi nào rồi.
Được rèn luyện kỹ bởi người
Tự nhiên Trâu sẽ tới thời hiện lương
Rồi khi không bị buộc ràng
Trâu từng phục chủ dễ dàng êm xuôi.

牧牛

6. Riding the Bull Home

*Mounting the bull, slowly I return homeward.
The voice of my flute intones through the evening.
Measuring with hand-beats the pulsating harmony, I direct the
endless rhythm.
Whoever hears this melody will join me.*

Comment: This struggle is over; gain and loss are assimilated. I sing the song of the village woodsman, and play the tunes of the children. Astride the bull, I observe the clouds above. Onward I go, no matter who may wish to call me back.

6. Cưỡi Trâu Về Nhà

*Leo lên cưỡi trâu, ta chậm rãi quay trở về hướng nhà.
Tiếng sáo của ta ngân nga trong buổi chiều.
Tay gõ nhịp âm nhịp nhàng, ta hòa điệu liên tục.
Người nào nghe được giai điệu du dương này sẽ cùng ta tấu khúc.*

Lời bàn: Cuộc chống chọi này đã xong; được và mất đều tương tự như nhau. Ta hát bài ca của người tiểu phu trong làng và thổi điệu nhạc của trẻ thơ. Cưỡi trâu, ta ngắm mây trên cao. Ta đi tới phía trước, mặc cho có ai muốn gọi ta trở lui.

6 - CUỖI TRÂU VỀ NHÀ

*Leo lên Trâu cuỡi thành thơi
Ta quay chậm rãi về nơi hương nhà
Sáo ta chiều vọng ngân nga
Tay ta gõ nhịp luôn hòa điệu ru
Ai nghe nhạc khúc thiên thu
Xin cùng ta tấu lên cho nhịp nhàng.*

歸騎
家牛

7. The Bull Transcended

*Astride the bull, I reach home.
I am serene. The bull too can rest.
The dawn has come. In blissful repose,
Within my thatched dwelling I have abandoned the whip and rope.*

Comment: All is one law, not two. We only make the bull a temporary subject. It is as the relation of rabbit and trap, of fish and net. It is as gold and dross, or the moon emerging from a cloud. One path of clear light travels on throughout endless time.

7. Quên Trâu

*Cưỡi trâu, ta về tới nhà.
Ta bình thân. Trâu cũng vậy có thể nghỉ ngơi.
Bình minh vừa tới. Nghỉ ngơi sung sướng,
Ở trong căn nhà tranh của ta, ta đã cất bỏ roi và dây.*

Lời bàn: Tất cả chỉ có một pháp, không có hai. Chúng ta chỉ mang trâu ra để làm một đề tài tạm. Nó cũng như là sự tương quan giữa thỏ và bẫy, giữa cá với lưới. Nó cũng như giữa vàng và cặn, hay mặt trăng nhô ra khỏi một đám mây. Một luồng ánh sáng trong trẻo di động suốt qua thời gian bất tận.

7 - QUÊN TRÂU

*Cưỡi Trâu thong thả trên đường
Về nhà bình thân không vương bận lòng
Và Trâu cũng nghỉ ung dung.
Bình minh vừa tới rạng hồng nơi nơi
Trong nhà tranh nghỉ thành thoi
Roi, dây đem cất, ta thòi cần đầu.*

清
志
人
牛

8. Both Bull and Self Transcended

*Whip, rope, person, and bull -- all merge in No-Thing.
This heaven is so vast no message can stain it.
How may a snowflake exist in a raging fire?
Here are the footprints of the patriarchs.*

Comment: Mediocrity is gone. Mind is clear of limitation. I seek no state of enlightenment. Neither do I remain where no enlightenment exists. Since I linger in neither condition, eyes cannot see me. If hundreds of birds strew my path with flowers, such praise would be meaningless.

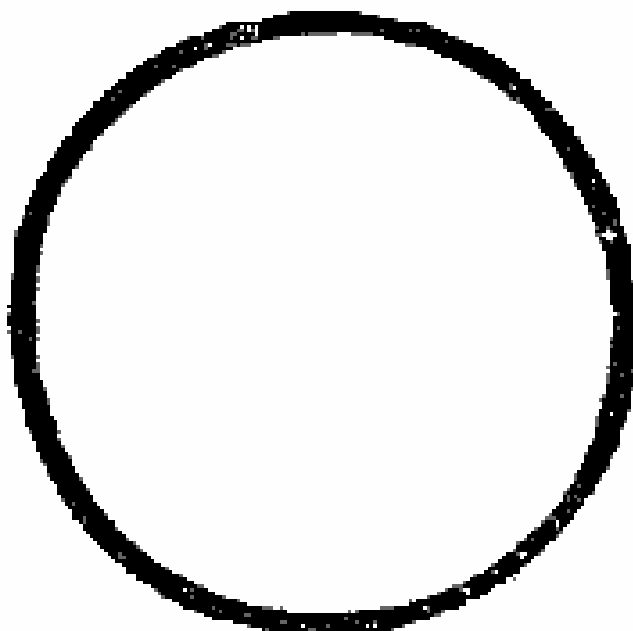
8. Cả Trâu Và Người Đều Quên

*Roi, dây, người, và trâu - tất cả tan vào Không.
Cõi trời này thì mệnh mông đến nỗi không tin hiệu gì có thể lưu lại
dấu tích.
Làm sao mà một bông tuyết tồn tại được trong ngọn lửa hồng
mãnh liệt?
Đây là những vết chân của các vị tổ.*

Lời bàn: Chuyện tầm thường đã qua đi. Tâm quét sạch chướng ngại. Ta không kiếm tìm trạng thái giác ngộ. Ta cũng không lưu lại nơi không có sự giác ngộ. Vì ta không nấn ná vướng vào trạng thái nào cả, mắt không thể nhìn thấy được ta. Dù cho muôn chim có rải nhiều hoa trên nẻo đường ta đi, sự tán dương như thế cũng chẳng có nghĩa lý gì.

8 – CẢ TRÂU VÀ NGƯỜI ĐỀU QUÊN

*Roi, dấy, người với lại Trâu
Cùng nhau tất cả tan vào Hư Không
Cõi trời thời quá mênh mông,
Không còn dấu tích lưu trong chốn này.
Một bông tuyết mỏng manh thay
Làm sao tồn tại khi bay vệt vờ
Gặp lửa hồng toả nhiệt ra.
Vết chân chur Tô chính là đây thôi.*

得人忘牛

9. Reaching the Source

Too many steps have been taken returning to the root and the source.

Better to have been blind and deaf from the beginning!

Dwelling in one's true abode, unconcerned with that without --

The river flows tranquilly on and the flowers are red.

Comment: From the beginning, truth is clear. Poised in silence, I observe the forms of integration and disintegration. One who is not attached to "form" need not be "reformed." The water *is* emerald, the mountain *is* indigo, and I see that which *is* creating and that which *is* destroying.

9. Về Nguồn

Phải trải qua biết bao nhiêu giai đoạn mới quay về được với cội và nguồn.

Chẳng thà nên bị mù và điếc ngay từ đầu lại hơn!

An trú trong căn nhà thực sự của mình, chẳng hề quan tâm đến cảnh ngoài --

Dòng sông lặng êm trôi xuôi và muôn hoa thắm đỏ.

Lời Bàn: Ngay từ lúc khởi đầu, chân lý đã tỏ rạng. An định trong tĩnh lặng ta quán sát đến những hình tướng của hợp và tan. Ai mà không chấp vào hình tướng thì chẳng cần bận tâm đến sắc không. Nước thì xanh tươi, núi thì sẫm màu, và ta thấy cái đang được tạo thành và cái đang bị hủy diệt.

9 - VỀ NGUỒN

*Phải qua nhiều đoạn đường đời
Mới quay về được tới nơi cội nguồn.
Từ đầu mù, điếc đi luôn
Thế mà nghĩ lại thấy còn hay hơn!
Và ta trú ngụ trong am
Nhà mình thực sự bình an lâu rồi
Quan tâm chi đến cảnh ngoài -
Sông trôi êm lặng, hoa thời đổ tươi.*

還返^九
源本

10. In the World

Barefooted and naked of breast, I mingle with the people of the world.

My clothes are ragged and dust-laden, and I am ever blissful.

I use no magic to extend my life;

Now, before me, the dead trees become alive.

Comment: Inside my gate, a thousand sages do not know me. The beauty of my garden is invisible. Why should one search for the footprints of the patriarchs? I go to the market place with my wine bottle and return home with my staff. I visit the wineshop and the market, and everyone I look upon becomes enlightened.

10. Trong Cõi Nhân Gian

Đi chân không và để ngực trần, ta hoà nhập với con người chốn dương gian.

Quần áo ta rách rưới và lấm bụi, và ta hạnh phúc tột đỉnh.

Ta chẳng dùng đến pháp thuật để kéo dài thêm cuộc sống của ta;

Giờ đây, ở phía trước ta, muôn cây khô héo trở nên tươi sống lại.

Lời bàn: Phía trong cánh cổng của ta, cả ngàn bậc thánh không biết đến ta. Vẻ đẹp khu vườn của ta thời vô hình. Tại sao người ta lại cần phải tìm kiếm những dấu chân của các vị tổ. Ta đi vào khu phố chợ với bầu rượu của ta và quay trở về nhà với cây gậy. Ta ghé thăm quán rượu và nơi chợ búa, và mọi người mà ta nhìn tới đều trở thành giác ngộ.

10 – TRONG CÕI NHÂN GIAN

*Ngực trần, chân đất thành thói,
Ta hoà nhập với con người dương gian.
Áo quần rách rưới lắm than,
Nhưng ta hạnh phúc vẹn toàn biết bao.
Ta nào cần pháp thuật đâu
Để mong cuộc sống thêm lâu thêm dài;
Trước ta giờ hiển lộ rồi
Muôn cây khô héo tới hồi phục sinh.*

總對辛行夏
字號其詩一
題是劉記

十
入
鄰
童
手

CHUYỂN DỊCH LỤC BÁT CHĂN TRÂU THIÊN TÔNG

1 - TÌM TRÂU

*Trong đồng cỏ cõi nhân gian
Ta liên tục vén cỏ làn qua bên
Quyết tìm trâu, trí vững bền
Ta theo những nhánh sông hiền vô danh
Lạc vào bao nẻo loanh quanh
Lối mòn giăng mắc núi xanh xa vời
Sức suy nhược, thân rã rời
Bóng trâu nào thấy tăm hơi trong vùng
Chỉ nghe vọng giữa mông lung
Ve kêu rả rích khắp rừng đêm nay.*

2 - THẤY TRÂU

*Dọc bờ sông, dưới tàn cây
Ta nhìn ra dấu chân đầy ở quanh
Và ngay dưới đám cỏ mảnh
Dấu chân cũng hiện rành rành rõ thêm
Thăm sâu rặng núi trong miền
Vết chân trâu cũng thấy liền lộ ra
Khó mà che khuất mắt ta
Như là mũi ngược trời xa ngóng nhìn.*

3 - THẤY DẤU

*Họa mi vắng tiếng hót lên
Vàng dương ảm áp, gió êm dịu dàng
Liều xanh bờ suối giăng hàng
Trâu nào có thể ẩn tàng nơi đây!
Nào ai vẽ được khéo tay
Đầu kia to lớn, sừng này oai nghi?*

4 - BẮT ĐƯỢC TRÂU

Sau hồi chiến đấu góm ghê
Ta nay tóm bắt trâu kia được rồi
Trâu mang ý chí tuyệt vời
Lại thêm sức lực trâu thời vô song
Leo cao trâu cứ vẫy vùng
Cao nguyên xa khuất mây từng mây che
Hay là đứng dưới lòng khe
Lũng sâu thăm thẳm có chi đường vào.

5 - CHĂN TRÂU

Roi và dây cần thiết sao
Kèo thân trâu lại vẫn lao toi bờ
Xuống nơi bụi bặm mù trời
Lạc đường, lạc nẻo vào nơi nào rồi
Được rèn luyện kỹ bởi người
Tự nhiên trâu sẽ tới thời hiển lương
Rồi khi không bị buộc ràng
Trâu từng phục chủ dễ dàng êm xuôi.

6 - CƯỚI TRÂU VỀ NHÀ

Leo lên trâu cưới thành thoi
Ta quay chậm rãi về nơi hướng nhà
Sáo ta chiều vọng ngân nga
Tay ta gõ nhịp luôn hòa điệu ru
Ai nghe nhạc khúc thiên thu
Xin cùng ta tấu lên cho nhịp nhàng.

7 - QUÊN TRÂU

Cưỡi trâu thông thả trên đường
Về nhà bình thản chẳng vương bận lòng
Và trâu cũng nghĩ ung dung
Bình minh vừa tới rạng hồng nơi nơi
Trong nhà tranh nghĩ thành thoi
Roi, dây đem cất, ta thoi cần đâu.

8 - CÁ TRÂU VÀ NGƯỜI ĐỀU QUÊN

*Roi, dây, người vói lại trâu
Cùng nhau tất cả tan vào Hư Không
Cõi trời thời quá mênh mông
Không còn dấu tích lưu trong chốn này
Một bông tuyết mỏng manh thay
Làm sao tồn tại khi bay vạt vờ
Gặp lửa hồng toả nhiệt ra
Vết chân chur Tổ chính là đây thôi.*

9 - VỀ NGUỒN

*Phải qua nhiều đoạn đường đời
Mới quay về được tới nơi cội nguồn
Từ đầu mù, điếc đi luôn
Thế mà nghĩ lại thấy còn hay hơn
Và ta trú ngụ trong am
Nhà mình thực sự bình an lâu rồi
Quan tâm chỉ đến cảnh ngoài
Sông trôi êm lặng, hoa thời đồ tươi.*

10 - TRONG CÕI NHÂN GIAN

*Ngực trần, chân đất thành thơ
Ta hoà nhập với con người dương gian
Áo quần rách rưới làm than
Nhưng ta hạnh phúc vẹn toàn biết bao
Ta nào cần pháp thuật đâu
Để mong cuộc sống thêm lâu thêm dài
Trước ta hiển lộ ra rồi
Muôn cây khô héo tới thời hồi sinh.*

NYOGEN SENZAKI và PAUL REPS

(chuyển ngữ tiếng Anh)

TÂM MINH NGÔ TĂNG GIAO

(chuyển dịch thơ tiếng Việt)

THƠ TỤNG TRANH CHẶN TRÂU
CỦA QUÁCH AM THIÊN SỰ

尋牛

忙忙撥草去追尋
水闊山遙路更深
力盡神疲無覓處
但聞楓樹晚蟬吟

1 - TÂM NGŨU

Mang mang bát thảo khứ truy tâm,
Thủy khoát sơn diêu lộ cánh thâm.
Lực tận thần bì vô mịch xứ,
Đãn văn phong thụ văn thiên ngâm.

TÌM TRÂU

*Nôn nao vạch cỏ dỏi tìm trâu
Nước rộng, non xa đường thăm sâu
Sức kiệt, trí mòn tìm chẳng được
Rừng phong chiều vọng tiếng ve sầu.*

見跡

水邊林下跡偏多
芳草離披見也麼
縱是山深更深處
遼天鼻孔怎藏他

2 - KIẾN TÍCH

Thủy biên lâm hạ tích thiên đa,
Phương thảo li phi kiến dã ma.
Túng thị sơn thâm cánh thâm xứ,
Liêu thiên tị khổng chẩm tàng tha.

THẤY DẤU

*Ven nước dưới rừng lấm dấu chân
Cỏ thơm giăng mắc thấy xa gần
Dù cho núi thẳm cùng non vắng
Mũi hiện trời cao sao ẩn thân.*

見牛

黃鸝枝上一聲聲
日暖風和岸柳青
只此更無迴避處
森森頭角畫難成

3 - KIẾN NGŨ

Hoàng li chi thượng nhất thanh thanh,
Nhật noãn phong hòa ngạn liễu thanh.
Chỉ thử cánh vô hồi tị xứ,
Sâm sâm đầu giác họa nan thành.

THẤY TRÂU

*Vàng anh từng tiếng hót trên cành
Ngày ấm, gió êm bờ liễu xanh
Chỉ vậy, nơi đâu mà tránh né
Đầu sừng rậm rạp vẽ không thành.*

得牛

竭盡精神獲得渠
心強力壯卒難除
有時纔到高原上
又入雲煙深處居

4 - ĐẮC NGƯU

Kiệt tận tinh thần hoạch đắc cừ ,
Tâm cường lực tráng tốt nan trừ.
Hữu thời tài đáo cao nguyên thượng,
Hựu nhập vân yên thâm xứ cư.

ĐƯỢC TRÂU

*Tận dụng tinh thần bắt được trâu
Tâm hùng sức mạnh dễ trừ đầu
Có thời vừa tới vùng cao đó
Lại ẩn mây mờ núp chốn sâu.*

牧牛

鞭索時時不離身
恐伊縱步入埃塵
相將牧得純和也
羈鎖無拘自逐人

5 - MỤC NGƯU

Tiên sách thời thời bất ly thân,
Khủng y túng bộ nhập ai trần.
Tương tương mục đắc thuần hòa dã,
Kì tỏa vô câu tự trục nhân.

CHĂN TRÂU

*Roi, dây luôn giữ chẳng lìa thân
Sợ thả trâu lao chốn bụi trần
Chăn dắt tới khi thuần tính đã
Buông dây trâu vẫn cứ theo chân.*

騎牛歸家

騎牛迤邐欲還家
羌笛聲聲送晚霞
一拍一歌無限意
知音何必鼓唇牙

6 - KỶ NGƯU QUY GIA

Kỵ ngưu dĩ lệ dục hoàn gia,
Khuông địch thanh thanh tống vãn hà.
Nhất phách nhất ca vô hạn ý,
Tri âm hà tất cổ thần nha.

CƯỠI TRÂU VỀ NHÀ

*Cưỡi trâu quanh trở lại nhà yêu
Sáo vắng từng không tiễn ráng chiều
Vừa nhịp vừa ca không cạn ý
Tri âm rồi khỏi nói năng nhiều.*

忘牛存人

騎牛已得到家山
牛也空兮人也閒
紅日三竿猶作夢
鞭繩空頓草堂間

7 - VONG NGƯU TỒN NHÂN

Kỵ ngưu dĩ đắc đáo gia san,
Ngưu dã không hề nhân dã nhàn.
Hồng nhật tam can do tác mộng,
Tiên thăng không đốn thảo đường gian.

QUÊN TRÂU CÒN NGƯỜI

*Cưỡi trâu về tới nhà trên ngàn
Rời vắng bóng trâu, người cũng nhàn
Ngày nắng ba sào còn thiếp mộng
Roi dây nhà cỏ vút không mang.*

人牛俱忘
鞭索人牛盡屬空
碧天遼闊信難通
紅爐焰上爭容雪
到此方能合祖宗

8 - NHÂN NGƯU CÂU VONG

Tiên sách nhân ngưu tận thuộc không,
Bích thiên liêu khoát tín nan thông.
Hồng lò diễm thượng tranh dung tuyết,
Đáo thử phương năng hợp tổ tông.

NGƯỜI TRÂU ĐỀU QUÊN

*Roi dây người với trâu đều không
Bát ngát trời xanh tin khó thông
Lửa bốc lò hồng tan mất tuyết
Đến đây hợp với tổ cùng tông.*

返本還源

返本還源已費功
爭如直下若盲聾
庵中不見庵前物
水自茫茫花自紅

9 - PHẢN BẢN HOÀN NGUYÊN

Phản bản hoàn nguyên dĩ phí công,
Tranh như trực hạ nhược manh lung.
Am trung bất kiến am tiền vật,
Thủy tự mang mang hoa tự hồng.

TRỞ VỀ NGUỒN CỘI

*Nguồn cội trở về đã mất công
Đâu bằng mù điếc mãi cho xong
Trong am nào thấy vật chi khác
Nước vốn mênh mông hoa vốn hồng.*

入塵垂手

露胸跣足入塵來
扶土塗灰笑滿腮
不用神仙真秘訣
直教枯木放花開

10 - NHẬP TRIỀN THÙY THỦ
Lộ hung tiển túc nhập triền lai,
Phù thổ đồ khôi tiếu mãn tai.
Bất dụng thần tiên chân bí quyết,
Trực giao khô mộc phóng hoa khai.

THÔNG TAY VÀO CHỢ
Ngực hở, chân trần tới chợ đời
Đất bùn, tro lấm vẫn vui cười
Thần tiên bí quyết không dùng đến
Cũng khiến cây khô hoa nở tươi.

CHUYỂN DỊCH LỤC BÁT THƠ THIỀN SỰ QUÁCH AM

- 1 -

Nôn nao vạch cỏ tìm trâu
Non xa, nước rộng thăm sâu khắp miền
Trí mòn, sức kiệt khó tìm
Rừng chiều vọng tiếng ve trên non ngàn.

- 2 -

Suối rừng in lấm dấu chân
Cỏ thơm giăng mắc xa gần phở ra
Dù cho núi thăm non xa
Trời cao mũi hiện khó mà ẩn thân.

- 3 -

Vàng anh vang hót trên cành
Gió êm, ngày ẩm liễu xanh giăng trời
Để gì tránh né một nơi
Đầu sừng rậm rạp về thời khó sao.

- 4 -

Tinh thần tận dụng bắt trâu
Tâm hùng, sức mạnh để đầu trừ liền
Có thời vừa tới cao nguyên
Núp vào chốn vắng, ẩn trên mây mờ.

- 5 -

Giữ roi, dây, chẳng lia xa
Sợ trâu được thả lao ra bụi trần
Chăn trâu khi tính được thuận
Buông dây trâu vẫn theo chân của người.

- 6 -

Cưỡi trâu trở lại nhà thôi
Từng không sáo vắng chơi vơi ráng chiều
Ý lai láng, nhịp ca theo
Tri âm rồi khỏi nói nhiều thêm ra.

- 7 -

Cưỡi trâu về tới được nhà
Rồi trâu vắng bóng, người qua lúc nhàn
Nắng lên cao, mộng miên man
Roi, dây vút bỏ không cần đến luôn.

- 8 -

Người, trâu, roi vọt đều không
Trời xanh bát ngát khó thông tin rồi
Lửa hồng tan mất tuyết rơi
Đến đây hợp với bao đời tổ tông.

- 9 -

Cội nguồn trở lại mất công
Đâu bằng mù điếc cho xong một bề
Trong am nào thấy vật chi
Mệnh mang nguồn nước, hoa khoe sắc hồng.

- 10 -

Chân trần, ngực hở, chợ đông
Đất bùn, tro lấm vui cùng thể nhân
Thần tiên bí quyết không cần
Cây khô cũng khiến bất thần nở hoa.

Tâm Minh NGÔ TĂNG GIAO
(chuyển dịch thơ)

GHI CHÚ VỀ THƠ CỦA THIÊN SƯ QUÁCH AM

Bài 1:

* Hai chữ 忙忙 “mang mang” (vội gấp, cấp bách) có tài liệu viết là 茫茫 “mang mang” (mênh mông).

* Hai chữ 覓處 “mịch xứ” có tài liệu viết là 處覓 “xứ tịch” (覓 “mịch”: là tìm, kiếm / tục viết là 覓) hay viết là 所覓 “sở tịch” (所 “sở”: là nơi, chốn).

Bài 2:

* Hai chữ 山深 “son thâm” có tài liệu viết là 深山 “thâm sơn”.

* Chữ 怎 “chằm” có tài liệu dịch âm là “tạc” (tạc tàng tha).

Bài 3:

* Hai chữ 黃鸝 “hoàng li” (chim vàng anh) có tài liệu viết là 黃鸝 “hoàng anh” hay 黃鶯 “hoàng oanh”.

* Chữ 一 “nhất” (một) có tài liệu viết là 弌 “nhất”.

Bài 4:

* Hai chữ 精神 “tinh thần” có tài liệu viết là 神通 “thần thông”.

* Hai chữ 雲煙 “vân yên” (mây khói, mây mờ) có tài liệu viết là 煙雲 “yên vân” (khói mây).

Bài 5:

- * Chữ 羈 “ki” (ràng giữ, kiềm chế / dây buộc đầu ngựa) có tài liệu dịch âm là “co” và có tài liệu viết là 鞭 “tiên” (roi).
- * Chữ 拘 “câu” (bắt) có tài liệu viết là 抑 “ức” (đè nén).

Bài 6:

- * Hai chữ 一 “nhất” (một) có tài liệu viết là 弌 “nhất”.
- * Chữ 何 “hà” (làm sao, gì, đâu) có tài liệu viết là 向 “hướng”.

Bài 8:

- * Hai chữ 遼闊 “liêu khoáng” (遼 “liêu”: xa thẳm và 闊 “khoát”: rộng, lớn) có tài liệu viết là 寥廓 “liêu quách” (寥 “liêu”: chỗ hư không và 郭 “quách”: tường xây quanh thành).

Bài 9:

- * Chữ 爭 “tranh” (thế nào, sao lại) có tài liệu viết là 淨 “tịnh”.
- * Chữ 庵 “am” (nhà tranh nhỏ, lều tranh) có tài liệu viết là 奄 “yêm, yêm”.

Bài 10:

- * Chữ 胸 “hung” (ngực) có tài liệu viết là 洵 “hung” (hùng hổ, ồn ào, rối loạn).
- * Chữ 跣 “tiễn” (đi chân không, như trong 跣足 “tiễn túc” là chân trần) có tài liệu viết là 洗 “tẩy, tiễn” (giặt, rửa).
- * Hai chữ 秘訣 “bí quyết” có tài liệu viết là 秘決 “bí quyết”.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- 1) 10 BULLS BY KAKUAN
*Transcribed by Nyogen Senzaki and Paul Reps.
Illustrated by Tomikichiro Tokuriki.
("Zen Flesh, Zen Bones", Anchor Books, 1989)*
- 2) MANUAL OF ZEN BUDDHISM
*Daisetz Teitaro Suzuki
(Grove Press, New York, 1960)*
- 3) ESSAYS IN ZEN BUDDHISM
*Daisetz Teitaro Suzuki
(Grove Press, New York, First Evergreen Edition, 1961)*
- 4) TRANH CHẶN TRÂU
(Thích Kế Châu dịch 1984)
- 5) THIỀN QUA TRANH CHẶN TRÂU
*Tuệ Sỹ
(Chùa Khánh Anh, Paris, France, 1990)*
- 6) TRANH CHẶN TRÂU ĐẠI THỪA THIỀN TÔNG
Thích Tuệ Sỹ
- 7) TRANH CHẶN TRÂU
Thích Thanh Từ
- 8) NÓI SƠ LƯỢC VỀ MỤC NGŨU ĐỒ
Trí Quang
- 9) PHÁP MÔN CHẶN TRÂU
*Thích Chân Tuệ
(Cơ sở Phật học Tịnh Quang, Toronto, Canada, 2004)*
- 10) MƯỜI BỨC TRANH CHẶN TRÂU CỦA
THIỀN SƯ QUÁCH AM
Trần Trúc Lâm (1997, 2000)
- 11) THẬP MỤC NGŨU ĐỒ (TỪ ĐIỂN PHẬT HỌC)
Chân Nguyên và Nguyễn Tường Bách
- 12) TỪ ĐIỂN HÁN VIỆT
Thiều Chửu
- 13) TỪ ĐIỂN HÁN VIỆT
Đào Duy Anh

Liên lạc: giaongo@msn.com